

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף כח

פרק שלישי. משנה: חזקת הבתים: אם אדם 'החזיק' (= השתמש) בבית או בכור וכו' במשך שלוש שנים שלמות מיום ליום, ואח"כ בא הבעלים הראשונים שמכר לו בעבר את הבית וטוען שהבית בכלל שייך לו והוא מעולם לא מכרו לו, וזה שמחזיק בבית אומר לו 'מכרת לי את הבית ונאבד לי השטר', הדין הוא שהחזקה שהחזיק בבית במשך שלוש שנים מועילה לו והבית שייך לו ואינו צריך להביא שום ראיה לכך.

בית השלחין: שדה שיש בה מעיין, ומחמת שמשקים אותה מהמעיין תמיד לכן היא עושה פירות תמיד.

וכל דבר שהוא עושה פירות תדיר: כל דבר שעושה פירות תמיד החזקה שלו היא במשך שלוש שנים שלמות, כלומר שאם השתמש בו במשך שלוש שנים שלמות הרי הוא נחשב שהוא שלו, וגם אם יבוא משהו ויערער על כך אין המחזיק צריך להביא ראיה שהוא שלו.

שדה הבעל חזקתה שלש שנים ואין מיום ליום: שדה שהגשמים משקים אותה ועושה פירות רק פעם אחת בשנה, חזקתה שלוש שנים ולא צריך מיום ליום. **רבי ישמעאל מבאר:**

ר' ישמעאל אומר: עליו להחזיק בה בשלושת חדשים האחרונים של השנה הראשונה, בכל השנה השניה, ובשלושת חדשים הראשונים של השנה האחרונה, ס"ה 18 חדשים. הטעם הוא שכיון שהוא החזיק בה בשלושת חדשים האחרונים של השנה הראשונה ויש עדים שהוא זרע אותה באותם שלושה חדשים, וכן בשלושת החדשים האחרונים של השנה האחרונה, הרי אין אדם שרואה את חבירו זורע את השדה שלו לאכול פירות לצורך אכילה של שנה ושנתך, ומכך ששנתך ולא מחה בו סימן שהקרקע אינה שלו.

ר"ע אומר: יבואר בגמ' במה נחלקו.

א"ר ישמעאל בד"א בשדה לבן: כלומר מה שאמרנו שצריך להחזיק 18 חודש בשדה הבעל זה רק בשדה תבואה וקטניות, שכיון שכל הפירות נלקטים בזמן אחד לכן צריך להחזיק ג' שנים (= הדין ש'חזקה היא במשך שלוש שנים' הכוונה ליבול שראוי לצאת מהשדה בשלוש שנים, וב-18 חודש יוצא יכול של שלוש שנים בשדה הבעל), אבל בשדה של אילנות שפירותיה נלקטים בזמנים שונים (= ענבים בזמן אחד, וזיתים בזמן אחר, ותאנים בזמן אחר), אם בשנה אחת ליקט את הענבים ועשה מהם יין, ומסק את הזיתים, וליקט את התאנים ויבש אותם ועשה מהם קציעות והכניסם לבית, הרי זו חזקה כאילו החזיק שלוש שנים.

גמרא: הולכי אושא: 'אושא' הוא אחד המקומות שאליהם גלתה הסנהדרין, כפי שלמדנו במס' ראש השנה 'עשר גלויות גלתה סנהדרין... מיבנה לאושא...'

מנין לחזקה ג' שנים משור המועד: לומדים את דין 'חזקה' משור המועד, כשם ששור שנגח ג' פעמים יוצא מחזקת שור 'תם' ועומד בחזקת שור 'מועד', כמו כן כאן לאחר שאכל את פירות השדה ג' שנים יוצאת השדה מרשות המוכר ועומדת ברשות הקונה.

אי מה שור המועד: ואם תאמר שכשם ששור מועד חייב בנזק שלם רק לאחר נגיחה רביעית (= כלומר בנגיחה השלישית הוא נעשה מועד ורק אם יגח לאחר מכן פעם נוספת ישלם נזק שלם, ועד אז הוא משלם רק חצי נזק), כך כאן רק בשנה רביעית תהיה לו חזקה?

הכי השתא: אי אפשר לומר כן! לפי שלגבי שור המועד מאז שהוא נגח שלוש נגיחות הוא כבר נעשה 'מועד', והסיבה שרק בנגיחה הרביעית הוא משלם נזק שלם הוא משום שאם הוא לא נגח מדוע שישלם? ולכן רק כשנוגח לאחר שנעשה 'מועד' משלם נזק שלם, אבל כאן כיון שאכל את פירות השדה שלוש שנים כבר יש לו חזקה והיא עומדת ברשותו.

קושיא: אלא מעתה חזקה שאין עמה טענה תיהי חזקה וכו': אם חזקה של שלוש שנים מוציאה מרשות המוכר, אם כן גם חזקה שאין עמה טענה תועיל. דהיינו אדם היושב בבית חברו שלוש שנים ובא בעל הבית ושואל אותו 'מה אתה עושה בבית שלי?' ואמר לו היושב 'אף אחד לא אמר לי כלום' זו חזקה ללא טענה. ואילו במשנה לקמן כתוב שאין זו חזקה. מדוע?

תירוץ: טעמא מאי דאמרינן דלמא כדקאמר, השתא איהו לא טעין אנן ליטעון ליה? כל הסיבה ששימוש בנכס שלוש שנים מוציא אותו מרשות הבעלים הראשונים, בגלל שהחזקה מסייעת לטענה של המשתמש בנכס. דהיינו היושב בבית טוען שקנה אותו מבעל הבית, ובעל הבית טוען שהוא גזל אותו ממנו. ומכיון שלמתגורר בבית יש חזקה שלוש שנים, אנו אומרים שטענתו אמת.

מתקיף לה רב עזירא - אלא מעתה מחאה שלא בפניו לא תיהוי מחאה, דומיא דשור מועד מה שור המועד בפניו בעינן אף הכא נמי בפניו בעינן: דהיינו הבעלים הראשונים יכול למחות בתוך שנות החזקה בפני עדים ולומר להם שהנכס שייך לו והמחזיק בו עושה זאת שלא כדין, ואז אין למחזיק בנכס 'חזקה'.

אבל אם לומדים דין 'חזקה' משור מועד, אם כן לא תועיל מחאה שלא בפני המחזיק, כמו שלא מועילה התראה שלא בפני בעל השור. דהיינו כדי שהשור יהיה מועד צריך להעיד בפני בעל השור בכל פעם שהשור שלו נגח. ואם לא העידו בפני בעל השור, השור לא נעשה מועד. ואם כן כמו שהתראה בפני בעל השור היא כדי שישמור שורו, כך צריך התראה בפני המחזיק בנכס כדי שישמור את שטרו.

תירוץ: התם "והועד בבעליו כתיב", הכא חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה: בשור יש דין מיוחד להעיד בפני הבעלים, בגלל שהם צריכים לדעת מי העדים וכך יוכלו לטעון טענות להכחיש אותם או להביא עדים אחרים שיזימו את עדותם. אבל לגבי 'חזקה' הצורך בהתראה הוא רק כדי שישמור המחזיק את השטר בידיו, ולזה מספיק התראה בפני שני עדים. כי 'חברך חברא אית ליה וחברא דחברך חברא אית ליה' = לחברך יש חבר, ולחבר של חברך יש חבר. כלומר הדבר יתגלגל מפה לאוזן ויגיע לאוזני המחזיק והוא ידאג לשמור על שטרו.

קושיא: ולר"מ דאמר ריחוק נגיחותיו חייב קירב נגיחותיו לא כ"ש, אכלה תלתא פירי בחד יומא כגון תאנה ליהוי חזקה: נחלקו רבי יהודה ורבי מאיר במסכת בבא קמא באופן שבו שור נעשה מועד. לדעת רבי יהודה אם נגח שלוש נגיחות בשלושה ימים נעשה מועד, אבל אם נגח אותם פחות משלושה ימים לא. לדעת רבי מאיר גם אם נגח את שלושתם ביום אחד נעשה מועד, מקל וחומר - אם הרחיק נגיחותיו זה מזה נעשה מועד, כל שכן שאם קירב אותם זה לזה שיעשה מועד.

לדעת רבי יהודה יוצא שלגבי חזקה כל שנה היא כנגד יום אחד, ולכן אם המחזיק אכל יכול של שלוש שנים בשדה הרי זו חזקה. וזה תואם את דברי משנתנו.

אבל לדעת רבי מאיר יוצא שלגבי חזקה, אם המחזיק בשדה אכל שלוש פירות שהתבשלו בזה אחר זה ביום אחד, הרי זו חזקה. וכגון פירות של עץ תאנה שאינם מתבשלים ביחד, אלא תאנה אחת התבשלה בבוקר ואכלה, השניה התבשלה בצהרים ואכלה, והשלישית בערב ואכלה, הרי זו חזקה. ואילו המשנה אמרה שצריך שלוש שנים דוקא לחזקה.

תירוץ: דומיא דשור המועד מה שור המועד בעידנא דאית ליה הא נגיחה ליתא להא נגיחה, הכא נמי בעידנא דאיתא להאי פירא ליתא להאי פירא: כמו בשור כך בחזקה. בשור כאשר הוא נגח את הנגיחה הראשונה, הנגיחה השניה והשלישית לא היו כלל בעולם. אבל בתאנים כאשר אכל את התאנה הראשונה, התאנה השניה והשלישית כבר צמחו על העץ אלא שעדיין לא נתבשלו. ולכן אין זו חזקה, אלא רק אם יאכל את פירות העץ שלוש שנים, שאז בכל שנה יהיו על העץ פירות חדשים. (רבי'ג).

קושיא: אכלה תלתא פרי (בתלתא יומי) כגון צלף ליהוי חזקה: אם המחזיק אכל פירות של עץ 'צלף' בשלושה ימים, שכאשר הוא אכול את הפרי הראשון ביום הראשון, הפרי השני קטן ואינו ניכר, ולאחר שלושה ימים הוא גדל. לכאורה זו תהיה חזקה בשלושה ימים!

תירוץ: התם פירא מיהא איתיה ומגמר הוא דקא גמר ואזיל: גם כאן הפרי נמצא בעולם אלא שהוא לא ניכר.

קושיא: אכלה תלתא פרי בתלתין יומי כגון אספסתא ליהוי חזקה, היכי דמי? דקדיח ואכלה דקדיח ואכלה: אם אכל המחזיק 'אספסתא' (= עשב בהמות) שכל שלושים יום עוקרים אותו וזורעים אותו מחדש. ובמהלך השלושים יום גוזזים אותו שלוש פעמים. ואם כן אם הוא האכיל את בהמותיו באספסתא שלוש פעמים בתוך שלושים יום, דהיינו שגזז והאכילם וגזז והאכילם וגזז והאכילם, לכאורה זו תהיה חזקה!

תירוץ: התם משמט הוא דקא שמיט ואכיל: באמת יש כאן רק יכול אחד, אלא שהוא אוכל אותו בשלוש פעימות. דהיינו הוא גוזז חלק ממנו ואוכל, ועושה כן שלוש פעמים. אך באמת הכל נחשב כפעם אחת.

קושיא: אכלה תלתא פירי בתלתא ירחי כגון אספסתא ליהוי חזקה: אם אכל שלוש פעמים אספסתא במשך שלושה חדשים, לכאורה זו תהיה חזקה! כי בכל חודש זורעים אספסתא חדשה.

תירוץ: מאן הולכי אושא? ר' ישמעאל. לר' ישמעאל הכי נמי. דתנן רבי ישמעאל אומר בד"א בשדה הלכן אבל בשדה אילן כנס את תבואתו ומסק את זיתיו וכנס את קייצו הרי אלו ג' שנים: מיהם 'הולכי אושא' שאמר רבי יוחנן בשמם שלומדים ג' שנות חזקה משור המועד? זו דעת רבי ישמעאל. ורבי ישמעאל אכן סובר שבכזה מקרה תהיה חזקה בתוך שלושה חדשים.

שכך אמר רבי ישמעאל - דוקא המחזיק בשדה תבואה או ירקות צריך להחזיק בה ג' שנים, כי בכל שנה היא מצמיחה יכול פעם אחת. אבל המחזיק בשדה של מיני אילנות יכול לעשות חזקה בשנה אחת, והיינו על ידי שיכניס את תבואת הכרם, וימסוק את הזיתים, ויכניס את התאנים. שכל יכול מסוג אחד נחשב לפעם אחת, וביחד יש כאן שלוש אכילות של חזקה.